

W poszukiwaniu czwartego wymiaru lasu, czyli jak ochronić leśną przyrodę?

Kazimierz Rykowski

Instytut Badawczy Leśnictwa
ul. Braci Leśnej 3, Sękocin Stary, 05-090 Raszyn
E-mail: K.Rykowski@ibles.waw.pl

Świat fizyczny istnieje w przestrzeni trójwymiarowej oznaczonej przez trzy prostopadłe do siebie osie x , y , z opisane w geometrii euklidesowej. Każdy przedmiot/obiekt w tej przestrzeni, również las, jest charakteryzowany przez trzy parametry: długość, szerokość i wysokość. W przypadku lasu jest to pierśnica i wysokość drzew/drzewostanów, oraz ich pochodne: pole przekroju, miąższość, i dalej zapas, zasobność, przyrost, zadrzewienie, inne. Jest to kanoniczna postać danych o lesie, podstawa i narzędzia leśnego planowania (tablice miąższości, przyrostów, trzebieży). Na tej wiedzy zbudowano gospodarke leśną: urządzenie, hodowlę, użytkowanie lasu. Również miary zagrożenia i oceny klęsk w ochronie lasu.

Las w przestrzeni trójwymiarowej jest martwy. Wiedza stąd pochodząca jest konieczna do gospodarowania lasem jako zasobem, ale niewystarczająca do zarządzania lasem jako tworem przyrody. Jest wystarczająca do opisu i badania drzew i drzewostanów, ale niewystarczająca do opisu badania lasu, jako ekosystemu.

Atrybutami żywych obiektów są ruch i zmienność w czasoprzestrzeni (las jest rzeką przemian – nie wchodzi się dwa razy do tego samego lasu, a śmierć drzewa z przyczyn naturalnych zawsze oznacza nowe życie). Pierwsze dekady XXI wieku pokazały mnogość wizji lasów, społeczne zróżnicowanie zapotrzebowania na ich wielostronne użytkowanie, a ewolucja w pojmowaniu znaczenia i wartości lasu przekroczyła granice jego materialności.

O lesie mówią ważne rzeczy nie-leśnicy. Świat, który nadchodzi jest inny niż ten, który znamy. Przyszłość nie będzie kontynuacją teraźniejszości. Wyłania się nowe społeczne rozumienie lasu. Wyłania się zapotrzebowanie na nowy paradygmat leśnictwa i nowy wizerunek leśnika. Do tworzenia perspektywy gospodarki leśnej jest potrzebny nowy (czwarty?) wymiar lasu, jako narzędzie analizy, wartościowania i zarządzania niemierzalnymi, niekonsumpcyjnymi, nieprodukcyjnymi, kulturowymi, duchowymi, estetycznymi usługami ekosystemowymi.

Najbardziej ogólne zasady funkcjonowania przyrody oraz wytworów ludzkiego umysłu, wydają się mieć te same źródła: następstwo przełamywania istniejących i tworzenia nowych relacji równowagi i harmonii, w wersji ostrzejszej – procesy burzenia i budowania. Mechanizmy te zapewniają adaptację, ewolucję, rozwój i postęp w świecie tak fizycznym jak i duchowym.

Zarówno system przyrodniczy jako twór natury, jak i dzieło sztuki jako wytwór człowieka, wyrastają z tych samym ogólnych praw samoorganizacji i wewnętrznego zintegrowania, gdzie każda część/element zawdzięcza swą wartość i miejsce przede wszystkim swemu stosunkowi do innych części oraz do całości. W tej perspektywie las i Mona Lisa mają podobną wewnętrzną logikę i podobnie zintegrowaną strukturę.

Prezentują wartości obiektywne, samoistne (same w sobie), autogeniczne, intrinsic values.

Jeśli nie uznamy tych wartości w przypadku lasu ochrona przyrody straci sens.